

ANG MENSAHE
SA PRESIDENTE
BAHIN SA BUDGET

TUIG PANALAPI
2017

ANG BUDGET ALANG SA TINUD-ANAY NGA KAUSABAN

TALAN SA MGA SULOD

Pasiuna: Ang Sinugdanan sa Tinud-anay nga Kausaban.....	1
Pilosopiya sa Budget.....	3
Pagpundo sa Budget sa 2017.....	7
Mga Highlights sa Programa sa Galastohan.....	11
Ang Pagdumala ug ang mga Reporma sa Budget.....	23
Panapos: Budget sa Katawhan ug Alang sa Katawhan.....	28

Tuig Panalapi 2017

**Mensahe ni
Presidente Rodrigo Roa Duterte
Sa Ika-Napulo’g Pitong Kongreso sa Pilipinas
Sa Nasudnong Budget alang sa Tuig Panalapi 2017**

Agosto 15, 2016

Mga Gining ug Ginoo sa
Ika-Napulo’g Pitong Kongreso sa Pilipinas

Akong dungog nga iduso diha kaninyo, pinaagi sa Presidente sa Senado ug sa Tigpamaba sa Balay-Balauranan sa mga Representante, ang Gitanyag nga Nasudnong Budget alang sa Tuig Panalapi 2017.

ANG SINUGDANAN SA TINUD-ANAY NGA KAUSABAN

Sa ako nang giklaro diha sa akong pagpamulong sa akong inagurasyon, ang kinauyokang problema nga atong kinahanglan paga-atubangon mao ang pag-anam-anam nga pagkahanaw sa pagtuo diha sa kagamhanan.

Krimen ug korapsyon maoy mga timailhan lamang sa pagkaguba sa pagsalig sa publiko. Ug kining maong pagkahugno nakaapektar sa labing kabus ug labing mahuyang sa atong katawhan. Asa pa man sila paingon kung ang kagamhanan dili makagarantiya sa ilang labing batakang katungod sa kaluwasan? Unsaon nato sila pagpatuo nga ang kagamhanan anaa para sa ilang kaayohan kung dili sila makadawat sa mga pangalagad nga ilang gikinahanglan?

Ang Mensahe sa Presidente Bahin sa Budget

Ako gipili aron pagdala sa tinud-anay nga kausaban diha sa kagamhanan.

Usa kini ka dakong sugo nga dili matuman pinaagi sa usa ka tawo lamang. Ang burukrasya kinahanglang molihok aron magmabungahon ang pagpatuman sa mga programa nga makahatag kaayohan sa mga labing kabus. Ang Hudikatura kinahanglang molihok ug paspas aron ipatuman ang mando sa balaod. Ang Kongreso kinahanglang mopalabang ug mga balaod ug moukit sa Budget nga nagahuna-huna sa mga tinguha sa mga uyamot.

Ang tinud-anay nga kausaban, sigun sa akong ginaingon, magsugod kanato ug diha kanato. Ang unang kinahanglan natong usbon mao ang paghuna-huna nga ang gahum ug bahandi sa mga buhatan nga atong gihuptan atong mapahimuslan. Pahinumduman nato ang matag usa kanato niining batakang prinsipyo: atong katawhan, pinaagi sa ilang buhis, mao ang naghatag dugo'g kinabuhi sa atong kagamhanan. Sila mao ang hinungdan nga anaay kagamhanan.

Dili magdahom ug gamay pa niini ang atong katawhan gikan kanato.

PILOSOPHIYA SA BUDGET

Mga Gining ug Ginoo, ang akong pasalig sa pagpatuman sa tinud-anay nga kausaban nahimutang sa kinauyokan sa P3.35 ka trilyones sa gitanyag nga Budget sa FY 2017.

Mao kini ang unang Budget sa akong Pamunuan. Kini ang Budget nga nagahatag unod ug bukog sa akong saad diin nakadaog ako isip Presidente: ang pakig-batok alang sa katilingbanong katarungan. Kini gidisenyo aron matinuod ang kausaban dinhi karon.

Kini ang Budget sa katawhan ug alang sa katawhan.

Sa miaging usa'g tunga ka bulan sukad kita nilingkod sa atong buhatan, atong gidisenyo kining Budget palibot sa mga mosunod nga prinsipyo:

Tarung ug disiplinadong patakaran sa panalapi. Ang panalapi sa kagamhanan anaa sa mas arang-arang nga panagway: sa pagkatinuod, kita karon nahilakip sa mga labing katuhuan nga mangungutang sa kalibutan human nakaani ug maayong grado sa pagpangutang. Bisan pa niana, tungod sa atong ubos nga pag gasto, atong nahikawan ang atong mga lungsoranon sa mga labing gikinahanglang pangalagad. Ang ilang mga buhis nidako usab nunot sa panahon tungod sa kakaraan sa tax rates.

Mao nga, nidisenyo kita ugsukaranan sa panalapi aron makahatag kaayohan sa katawhan. Atong paus-usan ang gipas-ang buhis sa atong katawhan pinaagi sa makiangayong pamuhis. Mogasto kita ug mas dako diha sa inprastruktura ug mga katilingbanong pangalagad. Hapsayon nato ang mga kalihukan sa kagamhanan

Ang Mensahe sa Presidente Bahin sa Budget

ug himuon nato nga mas tuhay ang paghatud sa mga serbisyo. Utang nato sa atong katawhan ang paghatag kanila ug labing maayong bili sa matag Piso nga atong makolekta ug magasto.

Pagtutok sa katilingbanong kahusay ug makiangayong kauswagan. Ang tinud-anay nga kausaban nagpasabot nga ang Budget gipasukad sa atong hiniusang mga pangandoy alang sa kalinaw ug kabulahanan. Pero, ang kauswagan dili nato makab-ot kon ang krimen, kagubot, ug pangurakot magpadayon sa paghari. Mao nga kining Budget magahatag ug pundo sa atong panlantaw alang sa usa ka hapsay, tarong ug lig-on nga katilingban, pinaagi sa propesyonal nga kapulisan ug militar; naglihok nga sistema sa hustisya; ug usa ka limpyo ug nipis nga burukrasya.

Kining Budget magpundo sa atong tumong sa pagdala sa makiangayong kabulahanan alang sa tanan. Ang kasaligan nga network sa transportasyon nga magdala kanila ngadto sa ilang trabahoan ug balik sa ilang pamilya sa maabot ug masayon nga pamaagi. Igong pagkaon alang sa usag-usa ug desenteng kinabuhi alang sa mga mag-uuma ug mangingisda. Igong panalipod sa kaluwasan para sa mga labing kabus, lakip na kadtong mga mahuyang. Ang mga komunidad sa rural nga dapit mahimong makig-indig sa Imperyal nga Manila, ang mga gagmayng negosyo mahimong makig-indig sa mga dagkong korporasyon, ug ang lokal nga ekonomiya mahimong makig-indig sa tanang bahin sa kalibutan.

Unsay imong makita mao usab imong makuha. Ang problema sa mga Budget sa nangagi mao nga kon unsay gisaysay niini dili kinahanglan nga maoy napatuman. Una, sa ubos nga paggasto sa gobyerno nasakripisyo ang mga serbisyo alang sa katawhan. Dugang pa, ang nangaging mga pamunuan niusab sa pipila ka

mga butang diha sa Budget sa ila lang kapritso: pinaagi sa pag-abuso sa paggamit sa mga tinigom, pagpabalik sa daang Budget ug pagpanaghan sa mga tiningob nga pundo. Sa unang bahin, alang sa unsa man ang pag-aprobar sa Kongreso sa General Appropriations Act (GAA)?

Ang atoa mao ang panahon sa mga katuohang Budget: unsay makita sa mga tawo diha sa Budget mao usay ilang makuha pinaagi sa mga pangalagad ug kaayohan.

Ang akong Pamunuan magpadayon sa pagpatuman sa mga reporma sa Public Financial Management (PFM) inubanan sa mas dakong gibug-aton ug politikanhong kabubut-on. Atong pagatutukan nga mapatinuod nato ang usa ka katuohang Budget. Kini nagpasabot nga ang atong mga ahensiya makahimo sa pag disenyo ug mga programa ug proyekto nga andam na sa pagpatuman. Kini nagpasabot nga kita magapadayon sa pagpahapsay sa pagpagawas sa mga pundo ngadto sa mga ahensiya ug ingon man ang mga pamaagi sa paggasto sa pundo sa publiko. Kini nagpasabot nga i-automate ang mga transaksyong pinansyal ug ang pagtaho ngadto sa katawhan.

Unsaon nato pagsulbad ang ubos nga paggasto? Kita nahibalo sa hinungdan niining problemaha: dili maayong pagka-andam sa Budget. Gikan karon, atong tinguhaon pagtutok ang mas nindot nga pagplano ug pag-andam sa Budget, samtang ato usab nga pauswagon ang katakus sa mga tagdumala sa panalapi sa mga ahensiya aron sila makamugna, makadisenyo ug makapatumag maayo sa mga gikinahanglan, mabuhat ug dunay impak nga mga programa ug proyekto.

Ang Mensahe sa Presidente Bahin sa Budget

Giklaro na usab nako nga ang mga probisyon niining Budget nagatuman sa mga makasaysayanong hukom sa Labawng Hukmanan kabahin sa Priority Development Assistance Fund (PDAF) ug ang Disbursement Acceleration Program (DAP). Mas madasigon tang mogasto apan sulod sa kinutuban sa balaod.

Pagkamay-tulubagon ngadto sa Katawhan. Ubos sa akong termino, ang nasud magapadayon nga adunay labing sihag ug masalmuton nga Budget sa kalibutan. Tagaan usab nato ug mas dakong gibug-aton ang pagkamay-tulubagon: ang katawhan makapangayo ug kasayuran ug makatawag sa atong pagtagad sa mga abuso ug bati nga binuhatan. Mao ra ni ang paagi nga ang gobyerno mahimong mas makatagad dayon sa katawhan.

Dili lang kay idan-ok nato ang mga datus online. Atong ipatigbabaw ang katungod sa lungsoranon sa pagpangayo sa kasayuran: kanus-a ug unsa nga paagi nila gusto. Mao ni nga akong giluwatan ang Executive Order No. 2, s. 2016, nga nagapatuman sa gisugyot nga balaod nga Freedom of Information diha sa Sangang Buhatan sa Ehekutibo. Nagasalig kita nga ang Kongreso makapalabang niining labing hinuwat nga balaod sa dili madugay. Dili lang kita mohatag ug tingog sa atong katawhan kung unsa ang pagapunduhan: ato sad silang tagaan ug igong gahum nga mahimo kitang may tulubagon nila - pinaagi sa ilang gipiling mga representante diha sa Kongreso alang sa pagpatuman sa Budget nga matidnud-anon, hapsay, ug inubanan sa mga resulta nga masukod.

Mga Lokal nga Kagamhanan isip mga takus nga kauban sa kaugmaran. Ang mga lokal nga yunit sa kagamhanan (LGUs) maoy labing nakahibalo sa mga problema sa komunidad sa maong lugar. Naa sila sa mas maayo nga posisyon nga mosulbad sa ilang

mga problema diha-diha ug nga mabungahon. Pero, kawhaan ug lima ka tuig sukad mapalabang ang Local Government Code, ang mga LGUs nagpabiling nagsalig sa mga nabalhin gikan sa sentro kay wala sila makakita ug igong kahinguhaan ug makahatud sa mga batakang pangalagad ubos sa ilang mandato.

Ang atong tumong mao ang pagpalig-on sa mga LGUs isip takus nga mga kauban diha sa nasudnong kaugmaran. Pagatumanon namo kini dili pinaagi sa paghatag nila ug dugang mga pundo gumikan sa politikanhong kabubut-on o pabor: among ikondisyon ang maong mga kahinguhaan sa ilang pagpatuman sa mas taas nga sumbanan sa maayong pagdumala, pagpauswag sa ilang katakus sa pagpangita ug mga kahinguhaan ug pagpalig-on sa ilang katakus sa paghatud sa mga batakang pangalagad.

PAGPUNDO SA BUDGET SA 2017

Kay ang mga panginahanglan sa atong mga katawhan nagasaka, palapdan usab ang paggasto sa kagamhanan aron mahatag ang maong mga yango-ngo.

Sa P3.35 ka trilyones, ang atong gitanyag nga Budget alang sa 2017 mas taas ug 11.6 ka porsyento kay sa Budget sa 2016. Kini nagrepresentar ug 21.0 ka porsyento sa gibanabana nga 2017 gross domestic product (GDP): usa ka makapalapad nga Budget, kay kini mas taas kay sa kasarangang gasto sa kagamhanan nga 16.6 ka porsyento sa GDP gikan sa 2006 ngadto sa 2015.

Sa gihapon, ang gitanyag nato nga kinutuban sa galastohan ug gipunting nga fiscal deficit alang sa medium-term makatarunganon ug maayo sa panalapi.

Ang Mensahe sa Presidente Bahin sa Budget

Programa sa panalapi. Ang budget deficit mukabat sa P478.1 ka bilyones sa 2017, mutugbang ug 3 ka porsyento sa GDP. Ang bag-ong gipunting nga deficit alang sa sunod tuig hangtud sa 2022 magatugot nato sa pagpasaka sa atong paggasto sa inprastruktura, pag-ugmad sa mga rural nga dapit, ug sa mga katilingbanong pangalagad.

Makakolekta kita ug igong mga buhis ug uban pang mga kita tungod sa atong pagdahum nga ang atong ekonomiya magpadayon sa paglambo. Gilauman nga mutubo ang GDP ug 6.5 ngadto sa 7.5 ka porsyento sa 2017 pinaagi sa napalungtad nga pagpalapad sa mga hut-ong sa pangalagad ug industriya ug ang gipaabot nga pagsulbong sa hut-ong sa panguma. Ang atong plano sa pagkati sa ekonomiya pinaagi sa pagdugang ug gasto sa inprastruktura magaduso sa pagsulbong sa GDP ngadto sa mga bag-ong gitason sa sunod tuig ug hangtud sa kinatibuk-an natong termino.

Ang mas dakong fiscal deficit nagpasabot nga ang atong mga pagpangutang mosaka usab – apan kini mga bag-ong utang nga makagama ug mga resulta.

Ang pagpalapad sa deficit makapahimo nato nga makagastog dugang aron makab-ot ang mas makiangayong pagtubo. Usa, nagplano kita nga mopasaka sa paggasto sa inprastruktura ngadto sa 6 hangtud 7 ka porsyento sa GDP sulod sa atong termino aron matukod ang mga bag-ong dalan, mga riles, mga lawak tunghaan, mga pasilidad sa panguma, ug uban pang mga labing gikinahanglan nga inprastruktura.

Kining mga dugang utang dili makapahulga sa atong lig-on nga kahintang sa panalapi. Uban sa kusog nga pagtubo,

magapadayon kita nga makaapas sa gisagubang natong utang.

Mga Kita. Ang kinatibuk-ang koleksyon sa kita sa sunod tuig gipaabot nga mokabat ug P2.48 ka trilyones o gibana-bana nga 10 ka porsyento labaw kay sa unsay atong gipunting nga kolektahon sa 2016. Kini motugbang sa 15.6 ka porsyento sa GDP. Ang mga kita sa buhis naglangkob sa hapit 93 ka porsyento sa kinatibuk-ang gipunting nga kita ug mukabat sa 14.5 ka porsyento sa GDP sunod tuig, usa ka arang-arang nga paningkamut sa pamuhis itandi sa 14.1 ka porsyento niining tuiga.

Apan kining pagbana-bana gipasikad sa karon nga kahimtang.

Kini mao ang kaluhang problema sa atong rehimen sa pamuhis sa pagkakaran: samtang ang rates sa atong buhis nalakip sa labing taas dinhi sa rehiyon, makapadismaya ang atong pagpaningkamot sa pagkolekta sa buhis itandi ngadto sa ubang mga kanasuran tungod kay kini mas komplikado idumala. Ang kagamhanan nakakuha ug kita nga gipangunahan sa mga buhis sa kinitaan sa mga sweldadong empleyado ug sa mga korporasyon, buhis sa mga pinalit gikan sa gawas, buhis nga gipatong sa mga gipamalit nga mga butang ug pangalagad ug mga buhis gikan sa mga sigarilyo ug makahubog nga ilimnon. Pagkawalay swerte, kini sila dili paigo tungod sa dili pagbayad sa buhis, payuhot, ug uban pang mga palusot.

Atong taposon kining dili makatarunganong kondisyon sa nasud.

Isugyot dayon nato ngadto sa Kongreso ang usa ka hiniusang mga reporma nga magmugna ug dugang nga kita sa pamaagi nga mas makiangayon, tuhay, ug sayon nga dili makahatag ug kahasol sa mga kabus. Kini makapadugang sa atong kinatibuk-

Ang Mensahe sa Presidente Bahin sa Budget

ang paningkamot sa kita ngadto sa hapit 17 ka porsyento sa GDP sa 2018. Sa 2022, ang atong paningkamot sa kita kinahanglan mokabat sa hapit 18 ka porsyento sa GDP: ikatandi sa ubang mga kanasuran sa Habagatang-Silangang Asya.

Mga Pagpanghulam ug Utang. Ang kinatibuk-an natong hulamonon sa 2017 mokabat ug P631.3 ka bilyones. Kining kantidad pagagamiton sa pag-abaga sa atong P478.1 ka bilyones nga deficit, sa pagbayad sa P89.3 ka bilyones nga bayranang utang, sa pagtampo ug P45 ka bilyones ngadto sa Bond Sinking Fund ug sa pagmintinar sa igong hanig nga salapi diha sa Panudlanan. Ang atong kinatibuk-ang mga hulamonon sa 2017 mamahimong 9.2 ka porsyento ubos kay sa gibana-bana nga hulamonon ning tuiga gumikan sa pag us-us sa panginahanglan sa refinancing. Kini labaw pang mopakang sa kalapdon sa atong programa sa deficit.

Ang nahabiling kinatibuk-ang utang sa atong nasudnong kagamhanan mahulog ngadto sa hapit 40.9 ka porsyento sa GDP sunod tuig, gikan sa 44.8 ka porsyento sa 2015. Ang atong napundo nga utang isip kabahin sa atong ekonomiya mahulog ubos sa 40 ka porsyento sa GDP sa 2018 ug mopadulong hapit sa 35 ka porsyento sa GDP sa 2022. Ato ning makab-ot kon molambo ang atong pagpangolekta sa kita pinaagi sa usa ka komprehensibong reporma sa pamuhis, ang paggasto alang sa saktong mga prayoridad ug kanunayng pagsumpo sa mga risgo sa panalapi aron motubo ang atong ekonomiya.

Palig-unon usab nato ang pagkamainatunon sa dagway sa atong pagpangutang pinaagi sa pagmintinar sa atong bug-at nga paghilig pabor sa lokal nga pagpanghulam samtang ayohon kaayo ang paggamit sa mga hulam nga concessional gikan sa

mga development partners. Ipatuman nato ang borrowing mix nga 80:20 pabor sa mga domestik instruments alang sa mosunod nga unom ka tuig aron mokunhod ang mga risgo sa foreign exchange ingon man ang pagtabang ug abag sa kaugmaran sa atong lokal nga capital market.

MGA HIGHLIGHTS SA PROGRAMA SA GALASTOHAN

Isip usa ka himan alang sa makiangayon nga kauswagan, kining gitanyag nga Budget alang sa 2017 nipatutok sa mga pundo nganha sa mga programa ug proyekto nga makakab-ot sa atong 10-puntong socio-economic development agenda.

Sa kinatibuk-ang P3.35 ka trilyones nga programa sa galastohan alang sa sunod tuig, 40 ka porsyento ang ipuhunan sa atong labing mahinungdanong bahandi, ang katawhan, pinaagi sa edukasyon, pag-amping sa panglawas, katilingbanong kaayohan ug uban pang mga katilingbanong pangalagad. Mga ekonomikanhong pangalagad adunay 27.6 ka porsyento sa Budget aron sa pag-ayo sa mga nangaguba natong inprastruktura, pagpalambo sa atong pagpanguma ug sektor nga rural, ug makamugna ug daghang mga trabaho ug panginabuhian.

Hapit 22 ka porsyento sa gitanyag nga Budget mopundo sa general public services ug defense. Samtang ang mga bahin niining mga hut-onga gikan sa Budget sa sunod tuig magpabilin nga mao ra, ang pamaagi sa atong pagdumala ug pagsiguro sa kaluwasan sa atong katawhan malahi.

Samtang, ang gisagubang nga utang diha sa Budget mokunhod

Ang Mensahe sa Presidente Bahin sa Budget

pa gayud ug 10.6 ka porsyento sunod tuig gikan sa 14.0 ka porsyento sa 2016.

Mga Sukaranan: Maayong Pagdumala ug ang Paghari sa Balaod

Sa giklaro na nako sa una kong State of the Nation Address (SONA), ang tinud-anay nga kaugmaran dili makab-ot kon ang atong katawhan dili mobati nga sila luwas ug siguro. Ang pagtubo dili makab-ot ug ang panarbaho dili mamugna kon ang mga lungsoranon ug mga negosyo makasinati ug Kalbaryo inig proseso sa ilang mga papeles diha sa mga ahensiya sa kagamhanan. Labaw pa niana, dili kita makapahiuli sa pagsalig nganha sa kagamhanan kon ang krimen ug korapsyon magpadayon.

Kalinaw ug kahapsay. Ang akong kagamhanan mokaduha o kaha mukatulo sa iyahang mga paningkamot aron dalhon ang mga tigpayuhot sa droga ug mga sindikato sa krimen ngadto sa prisohan ingon man sa pagpahunong sa terorismo. Kini nga Budget magahatag ug P110.4 ka bilyones alang sa Philippine National Police (PNP). Mas taas ug 24.6 ka porsyento kay sa 2016, kining pundoha gamiton sa pagkuha ug dugang mga pulis, pagpalit ug dugang mga pusil ug mga sakyanan pang patrolya, ug pag-abaga sa uban pang mga kalihukan alang sa mas epektibo nga pagsumpo sa krimen.

Samtang, ang Armadong Kusog sa Pilipinas (Armed Forces of the Philippines o AFP) adunay P130.6 ka bilyones. Kini mas taas ug 15 ka porsyento kay sa iyang budget alang karong tuiga. Pagagamiton kini alang sa pagpalig-on sa paningkamot sa AFP batok-terorismo ug pagpanalipod sa atong mga utlanan. Ang Revised AFP Modernization Program, sa pagtumbok, adunay

P25.0 ka bilyones para sa dugang nga hinagiban ug kahimanan sa atong mga sundalo.

Gisaad nako ang pagpa-usbaw sa mga sweldo sa atong mga kapulisan, sundalo ug uban pang mga unipormadong kawani. Ug pagatumanon nako kining maong saad. Bugtawon nato ang usa ka balaod nga mag-usbaw sa batakang suhol sa mga unipormadong kawani apan atong usabon ang sistema sa pensyon sa mga retirado.

Hustisya ug ang paghari sa balaod. Balit-aron nato ang pagtuo sa katawhan nga ang hustisya dinhi sa atong nasud ilusyon lang. Aron makunhod ang kadasuk sa mga kaso sa korte ug mapadali ang ilang paghusay niini, atong gi-usbawan ang kinatibuk-ang budget sa Hudikatura bali ug 21.5 ka porsyento aron mahimong P32.5 ka bilyones. Kini magahatag ug dugang pundo alang sa gastohan sa kalihukan sa mga ubos nga hukmanan, ang pagtukod ug dugang pang mga Halls of Justice ug pagpatuman sa Enterprise Information Systems Plan.

Ang bahin sa Department of Justice (DoJ) paga-usbawan ug 16.1 ka porsyento aron mukabat sa hapit P16.0 ka bilyones. Kini nga budget makapalig-on sa katakus sa DoJ sa pagprosekyut ug mga kaso, pagpalungtad sa libreng tabang-legal sa Public Attorney's Office para sa mga kabus nga sinumbong ug pagpalambo sa mga paningkamot sa National Bureau of Investigation (NBI) sa pag-imbestigar sa mga krimen. Kini nga bahin maga-abag sa pagpahapsay sa proseso sa NBI clearances.

Walay Binuang nga Pangalagad sa Katawhan. Ako nang gipahibalo ang mga pamaagi sa pagputol sa red tape, pagpasayon sa pagnegosyo ug pagpadali sa mga frontline nga pangalagad.

Ang Mensahe sa Presidente Bahin sa Budget

Ang kahamugaway para sa mga lungsoranon ug tigpamuhunan kinahanglan maoy ipatigbabaw sa huna-huna sa mga alagad sa atong katawhan.

Pahinumduman ko usab ang tanan diha sa nasudnong kagamhanan nga ang inyong mga batakang sweldo ug uban pang mga kompensasyon paga-usbawan kada tuig isip resulta sa pinaka-ulahing kausaban sa Salary Standardization Law. Ang inyong performance bonus kay paga-dugangan usab kada tuig. Para sa paghatag ug ganti sa mga kugihang alagad sa katawhan, kining Budget magahatag ug P16.7 ka bilyones para sa mga Performance-Based Bonus.

Kon magkugi ka sa imong trabaho ug tinuoray nga magsilbi sa katawhan, ikaw pagahatagan ug ganti. Apan kon muapil ka sa mga kalihukan sa pagpangurakot, molisod-lisod sa mga katawhan sa pagkuhag mga serbisyo o mag-usik-usik sa panahon hangtod mo-alas 5 nga walay nahimo, pagasilutan ka sumala sa imong gibuhat.

Ang atong pakigbisog batok sa korapsyon kinahanglan nga walay puas ug malungtaron. Kita mubahin ug P817 ka milyones ngadto sa Office of the Ombudsman aron kini makahusay ug 21,350 nga mga sumbong ug mulo; makatapos sa 3,195 nga pakisusi aron pagpangitag kamatuoran; ug pagprosekyut sa 2,863 nga mga kaso. Kita maghatag usab ug P265.2 ka milyones ngadto sa Sandiganbayan aron pagproseso sa 3,480 ka mga kaso ug paghuman sa 418 ka mga kaso.

Maayong lokal nga pagdumala. Ako nagmapasaligon sa paggahum sa mga lokal nga yunit sa kagamhanan (LGUs) nga maoy mag-una sa paghatod ug serbisyo sa mga lungsoranon.

Ang sumada sa alokasyon sa mga LGUs mokabat ug P552.7 ka bilyones sunod tuig: taas kini ug 14.2 ka porsyento sa ilang alokasyon karong tuiga. P486.9 ka bilyones sa maong kantidad maoy para sa automatically-appropriated nga Internal Revenue Allotment (IRA).

Gawas sa IRA ug ubang mga bahin nga gimando sa balaod para sa mga LGUs gikan sa Nasudnong Budget, kita mohatag ug P34.6 ka bilyones pagpuno sa pundo sa mga LGUs. Kini nga kantidad naglakip sa pundo alang sa lokal nga mga proyekto para sa pagkunhod sa kakabus sa mga nabentahaan nga mga munisipyo.

Kini usab naglakip sa mga hatag nga kondisyonal aron pag-ayo sa pipila ka mga dalan sa probinsya. Ang abag nga pundo alang sa pag-ayo sa kadalanan sa lalawigan gibase sa duha ka butang: una, kadtong labing nanginahanglan ug tabang, ug ikaduha, kadtong makaabot sa taas nga sumbanan sa kasihagan, ang pagkapiniyalan sa panalapi ug pagsalmot sa mga lungsoranon.

Padulong sa Makiangayong Pag-uswag

Atong gitahod ang obligasyon sa kagamhanan nga mopatigbabaw sa katungod sa tanan, ilabi na kadtong labing kabus ug ang labing huyang sa katilingban. Gawas pa sa katungod sa kinabuhi ug kaluwasan, atong ipausbaw ug idason ang katungod sa tanang lungsoranon nga makaangkon ug makiangayon nga kahigayonan sa kinabuhi.

Inprastruktura. Kining gitanyag nga Budget alang sa 2017 mobubo ug sumatotal nga P860.7 ka bilyones, o 13.8 ka porsyentong usbaw sa alokasyon karong tuiga. Gahin sa

Ang Mensahe sa Presidente Bahin sa Budget

inprastruktura sa 2017 kapareho sa 5.4 ka porsyento sa GDP: padulong sa pagka-pareho sa atong mga silingan.

Kining alokasyon, taliwala sa uban, maoy gamiton sa pag-ayo sa atong inprastruktura sa transportasyon. Network sa kadalanan, riles, mga sistema sa dunggo-anan, ug sistema sa tugpahanan adunay natibo nga P355.7 ka bilyones sunod tuig. Dungan sa pagsulbad nato sa kadasok sa Metro Manila ug uban pang mga siyudadnong lugar, ato usab tagaan ug parehos nga pagtagad ang pagkonektar sa mga nabiyaang rehiyon ngadto sa sentro sa pagtubo. Sama pananglit sa Mindanao Logistics Infrastructure Network nga makakuha ug P31.5 ka bilyones sunod tuig: mas taas kay sa P19.5 ka bilyones nga alokasyon karong tuiga, aron mapadali ang kahumanan niini.

Dugang pa sa gi-andam nga Budget ang atong gipalagsik nga Public-Private Partnership (PPP) program mopadali sa pagpatuman sa mga inprastrakturang proyekto.

Dili nato limitahan ang atong mga kaugalingon kutob sa mga PPP nga proyekto lamang: atong hatagan sa kahigayonan ang pribadong sektor nga mosugyot ug mga bag-ong mapuslanon ug malungtarong proyekto gawas sa atong nahilera na. Imbitahon usab nato ang pribadong sektor sa pagtabang diha sa pagpalihok ug pag-atiman sa mga inprastrakturang pasilidades human matukod sa gobyerno kay ang ilang kabatid ug kaalam hatagan ug dakong bili sa kagamhanan.

Agrikultura ug pag-ugmad sa rural nga mga dapit. Dili kita makatugot nga ang pagtubo akup-akupon sa Greater Manila. Kung gusto kita ug makiangayon nga pagtubo, ang mga nabiyaan nga rehiyon ug rural nga mga dapit kinahanglan nga makaangkon ug mas dako nga suporta gikan sa nasudnong kagamhanan diha sa inprastruktura, research, pautang, abag sa produksyon ug sa gimbuhaton human sa ani ug sa supply chain development.

Ang mga sektor sa agrikultura ug reporma sa agraryo adunay P120.5 ka bilyones sunod tuig. Ang Department of Agriculture (DA), sa pagtumbok, adunay P45.3 ka bilyones aron pagpausbaw sa pananom ug pagpamaligya sa humay, mais, mga bililhong-abot, mga isda ug kahayopan. Kabahin sa budget sa DA mao ang pagpapaspas sa pagtukod ug mga dalan gikan sa umahan padulong sa merkado, mga gamitonon human sa ani ug uban pang proyektong inprastruktura. Sa laing bahin, atong gigahinan ug P36.4 ka bilyones ang National Irrigation Administration (NIA) para magtukod ug mag-ayo sa sistema sa irigasyon sa tibuok nasud. Atong gipatas-an ang pundo alang sa NIA samtang atong gisubsidiyahan ang bayranan sa tiggamitan nga kanhi-ay giabaga sa mga timawang mag-uuma.

Sa pagpanlabay sa mga katuigan, bilyones ang nabubo ngadto sa agrikultura apan ang atong mga mag-uuma ug mangingisda nagpabilingtimawa. Gimando-an nako ang DA ug ang Department of Agrarian Reform (DAR) nga lahi-on nila pagbuhat ang ilang trabaho. Sa DA pananglitan, sa kataposan mogama sila ug bagong National Soil Sample Data human sa upat ka dekada. Ang labing gamay natong mabuhat alang sa atong mga mag-uuma mao ang paggiya nila kung asa, kanus-a ug unsaon pagpananom aron makakuha ug dakong kita gikan sa ilang pagtikad ug pagpasingot.

Ang Mensahe sa Presidente Bahin sa Budget

Kasamtangan, ang turismo adunay P4.0 ka bilyones sunod tuig aron makamugna ug daghang mga trabaho ug kahigayonan sa panginabuhi gikan sa tim-os nga adtoanan ug talan-awong kultural sa atong nasud. Ang kantidad gawas sa P20.1 ka bilyones nga gitagana alang sa kaugmaran sa inprastruktura sa turismo-tugpahanan, dunggo-anan ug mga kadalanan-nga makapasayon sa pagbiyahe sa mga turista palibot sa nasud.

Teknolohiya ug Inobasyon. Kinaugalingong paglungtad ug makiangayon nga pag-ugmad makab-ot lang kung atong pupuon ang katakus sa teknolohiya sa atong mga kabatan-onan ug pagpa-uswag sa network backbone sa atong nasud. Sunod tuig, atong hatagan ang Department of Science and Technology (DOST) ug 14.2 ka porsyento nga usbaw sa budget ngadto sa P20.8 ka bilyones. Kining pundoha, taliwala sa uban, motabang sa pagpa-moderno sa atong katakus sa pagbana-bana sa panahon.

Hatagan usab nato ug P3.56 ka bilyones ang bag-ong namugna nga Department of Information and Communications Technology (DICT). Ang DICT motutok sa mga butang kabahin sa ICT lakip na ang pagpapaspas sa internet ug mga krimen nga nahilambigit sa electronics. Uban sa Department of Education (DepEd), Commission on Higher Education (CHED) ug sa Technical Education and Skills Development Authority (TESDA), ang DICT mopahigayon ug ICT diha sa mga eskuylahan ug mga programa sa pagpaugmad sa mga trabahante aron masiguro nga ang atong mga tawhanong bahandi sa nasud mahanas sa ICT.

Pamuhunan sa Pag-ugmad sa Tawhanong Kapital

Kung makig-indig kita sa ubang nasud sa kalibutan, nan ang kagamhanan kinahanglan nga mamuhonan ug dako alang sa iyahang kinadak-ang bahandi – ang iyang katawahan.

Edukasyon. Para sa 2017, ang budget alang sa sektor sa edukasyon mokabat sa P699.95 ka bilyones o 20.9 ka porsyento sa kinatibuk-ang Budget. Sa pagtumbok, ang budget sa Department of Education (DepEd) mosaka ug 31 ka porsyento ngadto sa P570.4 ka bilyones aron mapalungtad ang K to 12 nga programa sa edukasyon. Uban sa pinakataas nga gahin sa tanang mga departamento, ang DepEd motukod ug hapit 37,500 nga mga lawak-tunghaan alang sa K to 10 ug Senior High School, mokuha tag dugang 53,831 ka mga magtutudlo ug mohatag ug scholarship sa 2.7 ka milyones nga mga tinun-an diha sa pribadong eskuylahan.

Ang Technical Education and Skills Development Authority adunay P6.9 ka bilyones sunod tuig aron, lakip na sa uban, moabag sa mga 293,333 nga mga tinun-an sa ilang Training-for-Work Scholarship Program. Ang Commission on Higher Education adunay P13.4 ka bilyones aron palapdan ang abot sa programa sa kwartang tabang sa mga tinun-an apil na ang pagpausbaw sa K to 12 Transition Program. Ang mga State Universities and Colleges adunay kinatibuk-ang P58.8 ka bilyones sunod tuig isip nasudnong hinabang: usbaw gikan sa P49.7 ka bilyones sa 2016.

Kahimsug sa Panglawas. Ang 2017 nga Budget mibahin ug P151.5 ka bilyones alang sa sektor sa kahimsug sa panglawas. Sa pagtumbok, ang Department of Health (DOH) adunay P94.0

Ang Mensahe sa Presidente Bahin sa Budget

ka bilyones alang sa pagpadayon sa pagpatuman sa iyahang programa sa universal healthcare. Kining bahin pagagamiton, lakip sa uban, sa pagpadala ug dugang mga doktor ug mga trabahante sa kahimsug sa panglawas ngadto sa mga rural nga dapit, mopaanindot sa mga kahimanan sa kahimsug sa panglawas sama sa mga lokal nga ospital ug mga sentro sa pagpaayo sa mga nag-abuso sa ginadili nga droga. Kita mahingusganon nga mosuporta sa pagpatuman sa balaud sa Responsible Parenthood and Reproductive Health Law. Alang niining katuyoan, ang DOH adunay P4.3 ka bilyones nga alokasyon sunod tuig.

Dugang pa niini, P50.2 ka bilyones ang ihatag ngadto sa PhilHealth aron pagpalungtad sa health insurance coverage sa mokabat ug 15.4 ka milyones nga mga banay nga uyamot ug 5.4 ka milyones para sa mga senior citizens.

Katilingbanong Kaayohan ug Malungtarong Panginabuhian. Ang kinatibuk-ang P295.2 ka bilyones mopundo sa mga programa sa kagamhanan aron paghatag ug igong katilingbanong panalipod ug malungtarong kapanginabuhian alang sa mga labing kabus sa mga kabus.

Ang Department of Social Welfare and Development (DSWD), sa pagtumbok, adunay hapit P129.9 ka bilyones para sa 2017. Niining maong kantidad, P78.7 ka bilyones pagagamiton sa paghatag ug conditional cash transfers alang sa 4.62 ka milyones nga mga pamilyang gitagan-an, apil na niini ang 218,377 nga mga panimalay ubos sa Modified CCT.

Ang P23.4 ka bilyones nga alawans alang sa bugas-humay para sa 3 ka milyones nga banay nga gitagan-an sa CCT nalakip usab diha sa pundo sa CCT. Ang angayan nga panimalay pagatagaan

ug 20 ka kilos nga bugas-humay sulod sa 12 ka mga bulan sugod sa 2017.

Ibutang nato sa atong hunahuna nga ang atong abag alang sa mga pinakakabus kinahanglan makapatakus nila sa pag-angkon ug maayong trabaho ug panginabuhian. Mao nga ang DSWD mopadayon usab sa Programa sa Malungtarong Panginabuhian aron mohatag ug kaugmaran sa ginagmayng negosyo ug mopasayon sa panarbaho alang sa tunga sa milyones nga mga banay.

Kasamtangan, ang Department of Labor and Employment adunay P13.5 ka bilyones nga budget sunod tuig aron pag-abag sa mga programa sa panginabuhian ug panarbaho.

Pagpabalay. Ang 2017 nga Budget migahin ug P15.4 ka bilyones para makahatag ug desente ug maabot nga pagpabalay alang sa mga kabus. Sa pagtumbok, ang National Housing Authority makadawat ug P12.6 ka bilyones para sa katilingbanong pagpabalay, sa pagtumbok, ang pagpabalhin sa mga walay tarong nga kapuy-an gikan sa makuyaw nga mga dapit ug pagtabang sa pagpabalay alang sa mga biktima sa katalagman.

Dugang pa niini, atong gibahinan ug P7.3 ka bilyones ubos sa Department of Transportation para sa pagpabalhin sa mga banay nga walay tarong nga kapuy-an nga ma-apektahan sa proyekto sa North-South Railway. Atong gipakita dinhi ang atong pasalig diha sa patakaran nga “walay demolisyon kung walay kabalhinan” aron hatagan ug abag kadtong mga matibulaag tungod sa atong paningkamot nga ipahigayon ang mga proyekto sa transportasyon.

Ang Mensahe sa Presidente Bahin sa Budget

Enerhisasyon. Ang Budget sa 2017 magahatag ug 5.6 ka bilyones para sa pagtaod-kuryente nga makatabang ug dala'g kauswagan ngadto sa kabukiran. Ang National Electrification Administration gihatagan ug P1.8 ka bilyones para sa pagtaod-kuryente sa 2,410 ka mga sityo ug 72,300 ka mga panimalay. Dugang pa, ang National Power Corporation makadawat ug P2.8 ka bilyones para sa pagpatukod sa mga transmission lines ug mga sub-stations; ug sa pag-ayo ug pag-atiman sa mga kabtangan nga makahatag ug kuryente sa off-grid nga mga lugar.

Ang Department of Energy, sa laing bahin, mogamit ug P1.0 ka bilyon para sa pagtaod-kuryente sa 190,600 ka mga panimalay sa off-grid ug on-grid nga mga lugar.

Pagpakunhod sa risgo sa katalagman ug ang pagpanalipod sa palibot. Nakapanaad kami sa pagpanalipod niadtong mga labing maapektuhan sa pag usab-usab sa klima. Sa ingon, kami nagahatag ug P37.3 ka bilyones para sa National Disaster Risk Reduction and Management Fund (NDRRMF). Kining maong pundo naglakip sa P10.0 ka bilyones sa Quick Response Fund ug P1.0 ka bilyon para sa People's Survival Fund.

Labaw pa niana, ang Department of Environment and Natural Resources (DENR) adunay P29.4 ka bilyones sa 2017. May usbaw nga hapit 32 ka porsyento tuig-tuig, kining pundo motabang pagbalik-tukod sa atong mga kalasangan, pagpakunhod sa mga hulga sa klima, ug pagpanalipod sa integridad sa atong palibot.

PAGDUMALA UG MGA REPORMA SA BUDGET

Ang atong Budget para sa 2017 magsilbing krusyal nga himan sa pagpabalik sa pagsalig sa katawhan diha sa kagamhanan. Magbugtaw usab kami sa pagpangita ug mga pamaagi sa reporma aron ang atong Estado mahimong tinuod nga alagad sa katawhan.

Reporma sa Pagdumala sa Panalapi sa Kagamhanan (Public Financial Management o PFM). Kining gitanyag nga Budget nga akong gipadayag kaninyo karon gigama pinasubay sa mga kausaban sa pagdumala sa panalapi sa kagamhanan nga gipasiugdahan sukad pa sa pagpakli sa ika-21 ka siglo. Paghatag ug kredito diin siya dapat ihatag, ang atong Fiscal Oversight Agencies nakapatuman na niini ug sa ubang mga reporma nga mas nakapalambo sa PFM dinhi sa Pilipinas. Kini sumala pa sa mga resulta sa bag-ohay lang nga pagtuon sa Public Expenditures and Financial Accountability (PEFA).

Bisan pa niana, sa maong pagtuon sa PEFA gitataw ang mga batakang gintang. Ang Budget dili kuno katoohan tungod kay ang aktuwal nga paggasto lahi kaayo sa budget nga giaprobahan sa Kongreso; ang naandang pamaagi sa pagkuwenta ug pagtaho nagapadayong luya; kalakip na ang oversight sa Kongreso sa Budget.

Labaw pa niana, kadaghanan sa mga maayong reporma sa PFM nga gipatuman na sukad niadtong sayo pa sa tuig 2000 ug hangtod karon humanonon pa. Kini sila wala pa mahimong permanente pinaagi sa usa ka komprehensibong balaod. Ang mga lubog nga bahin ug uban pang lutsanan sa atong mga balaod sa PFM naghatag ug kahigayonan sa mga abuso

Ang Mensahe sa Presidente Bahin sa Budget

kaniadto. Ang mga probisyon bahin sa budget ug pagdumala diha sa Administrative Code of 1987 ug uban pang mga balaod kinahanglan usab pagabag-ohon tungod sa daghang mga kausaban sa kalibutanong pamaagi sa PFM sulod sa miaging tulo na ka mga dekada.

Akong gimandoan ang Department of Budget and Management (DBM) sa pagmugna dayon ug pagduso sa gisugyot nga *Budget Reform Act*. Kining balaodnon makapabag-o sa gambalay sa balaod para sa PFM, mopasulod sa mga mapuslanong mga reporma ug moayo sa nagpabiling suliran nga gitataw sa PEFA. Kini usab mopatin-aw sa mga kinutuban sa Ehekutibong mga gahom sa paggahin ug mopalig-on sa gahom sa Kongreso sa puntil, nunot sa makasaysayong hukom sa Korte Suprema mahitungod sa Priority Development Assistance Fund ug Disbursement Acceleration Program.

Kagawasan sa Kasayoran. Sa pagkatinuod, ang Pilipinas sa pagkakaran adunay usa sa mga labing sihag nga mga sistema sa paggahin sumala pa sa kalibutanong Open Budget Survey (OBS). Apan gawas sa pagmantala sa mga taho ug sa pagdan-ok sa mga datus online, gikinahanglan pa nato nga mobuhat ug labaw pa niana aron mapahingusgan ang katungod sa katawhan sa pagpangayo sa kasayoran sa mga kalihokan sa kagamhanan, hilabina kon giunsa paggasto ang ilang mga buhis.

Ako para sa bukas nga pagdumala.

Natuman ko na ang akong saad niadtong nangampanya pa ako pinaagi sa pagpagawas sa Executive Order No. 2, s. 2016 pagpatuman sa gimbut-an sa gisugyot nga balaod sa Freedom of Information (FOI) sa Sangang Buhatang Ehekutibo. Ako usab nga gimando-an ang DBM nga ilakip sa gisugyot nga Budget Reform

Act ang mga probisyon bahin sa pagpanguha ug mga kasayoran. Higayon na karon sa Kongreso sa pagpalabang dayon sa dugay na untang ipalabang nga balaod sa FOI aron ang katungod sa katawhan sa kasayoran tahuron sa tanang mga sangang buhatan ug hut-ong sa kagamhanan.

Tukmang Gidak-on sa Kagamhanan. Sa pagkakaran, ang nasudnong kagamhanan adunay 186 ka mga departamento, ahensiya, ug uban pang buhatan, gikan sa 176 niadtong 2000. Ang gidaghanon sa mga trabahante sa kagamhanan naa sa 1.5 ka milyones ka posisyon itandi sa 1.1 niadtong tuig 2000. Sa pagkatinuod, ang burukrasya gipalapdan sumala sa gidaghanon sa mga lungsoranon nga angay nga silbihan: sa pagtumbok, ang pagmugna ug daghang magtutudlo, pulis, ug uban pang mga posisyon nga gibase sa populasyon.

Bisan pa niana, dili kita makalimod nga dunay tambok ang kagamhanan nga angay natong pagamyan.

Ang burukrasya sa kagamhanan kinahanglang nipis, limpyo ug abtik nga mosulbad sa mga dinaliang panginahanglan sa katawhan. Tungod niana, sukad pas pagsugod sa akong termino, akong gimando-an ang mga ahensiya sa kagamhanan sa pagpahapsay ug pag-automate sa mga pamaagi sa mga gimbuhaton, pagtukod ug sentro sa kagamhanan nga “one-stop” ug pagbusisi sa ilang mga buhatan.

Mangayo kog gahom sa Kongreso sa pagwagtang sa mga nagbalik-balik, nagdoble-doble ug nagkasapaw-sapaw nga mga gimbuhaton ug mga buhatan sa Ehekutibo. Atong ipasaka sa labing madaling panahon ang gisugyot nga Streamlining the Government Act nga maghatag gahom sa Ehekutibo sa pagpahigayon ug usa ka malangkubong pagbalik-tan-aw sa mga gimbuhaton ug mga istraktura sa organisasyon, aron mausa o

Ang Mensahe sa Presidente Bahin sa Budget

mawagtang ang mga ahensiya ug pagpatuman ug laing mga pamaagi aron moanindot ug matuhay ang pagpapadagan ug mamaayo ang paghatod sa mga serbisyo. Ang gisugyot nga balaod mohatag usab ug makatarunganong bayad sa mga empleyadong maapektuhan sa pagpasakto sa gidak-on sa kagamhanan.

Kompensasyon alang sa militar ug unipormadong kawani. Ang atong mga sundalo, pulis ug uban pang unipormadong kawani nirisgo sa ilang mga kinabuhi aron ipatunhay ang kalinaw ug kahapsay ug pagsiguro sa kaluwasan sa katawhan. Tungod niana, kinahanglang modawat sila ug unsay angay nila. Ako nang gimandoan ang DBM sa paglihok aron mapatas-an ang ilang batakang suhol ug uban pang mga alawans.

Reporma sa Pensyon. Ang reporma sa pensyon sa mga militar ug unipormadong kawani (MUP) atong pagabugtawan tungod sa nagburot nga sagubangon sa budget diin ang kinatibuk-ang kantidad sa mga pensyon sa mga retiradong sundalo molapaw sa balayranan sa mga naa pa sa aktibong panerbisyo. Ang gisugyot nga balaod maggama ug usa ka pension fund nga susama sa o kabahin sa Government Service Insurance System, mohulip sa karong sistema diin ang mga pensyon para sa militar ug unipormadong kawani tinuig nga gigahin sa Kongreso.

Gisugyot nga kausaban sa pamuhis. Gipanaad nako nga ipadayon ang kausaban sa pamuhis aron ang sistema sa pamuhis mahimong makiangayon, maayo, ug makapag-indig sa rehiyon aron ipundo niining budget para sa katilingbanong kaangayan, kahapsay ug panaghiusa. Sa kinauyokan sa atong gisugyot mao ang pagkakunhod sa gidak-on sa buhis sa kinitaan para sa tagsa-tagsa ka mga tawo ug sa mga korporasyon. Gikan sa pagkakarong kinutuban nga 32 ug 30 ka porsyento, sa mga nahisgutan, ngadto na sa 25 ka porsyento. Isip sangputanan, kini makapausbaw sa take home pay sa tagsa-tagsa ka mga

trabahante diha sa pribado ug pampublikong sektor. Kini mas makaayo sa negosyo sa atong nasud.

Dili maayo nga mabutang sa alanganin ang atong malungtarong paningkamot sa panalapi pinaagi lang sa pagpamubo sa income tax rates kon walay pamaagi nga makapakang sa mga linugdangan niana. Mao nga naghangyo ako sa Kongreso nga mopasar sa tanang mga pamaagi nga mamahimong kabahin sa atong reporma sa pamuhis. Pagtugbang sa mga nawalang kita sa buhis tungod sa pag us-us sa income tax rates, atong isugyot ang pagpalapad sa basihan sa value-added tax ug sa pagtagsa-tagsang pagtala sa oil excise taxes ngadto sa inflation. Ang mga insentibong panalapi kinahanglan usab nga han-ayon.

Kining mga pamaagi sa pamuhis komplementohan usab pinaagi sa mga administratibong pamaagi aron masanta ang mga lusot sa buhis sama sa pagpaayo sa mga sistema ug kakayahan sa Bureau of Internal Revenue ug sa Bureau of Customs. Sa katapusan, mga pamaaging makapalig-on sa atong pakig-away batok sa dili pagbayad sa buhis atong padayunon: ang Bank Secrecy Law pagalugakan samtang ang Anti-Money Laundering Act paga-usbon aron ang dili pagbayad sa buhis mamahimong panayag nga krimen sa money laundering.

Ang pagpalabang niining hiniusang kausaban sa pamuhis makasulbad sa mga kaluya o kahuyang sa ato karong gambalay sa pamuhis ug pagdumala nga dili makompromiso ang katunghayan sa atong panalapi.

PANAPOS: BUDGET SA KATAWHAN UG ALANG SA KATAWHAN

Sa ginaingon ko na sa una kong SONA, ang pangagamhanan ug kaugmaran mahimong wala kon dili kita mogamit sa tawhanong pamaagi.

Akong idugang: Ang Budget mahimong walay kapuslanan kon ang Pilipino wala sa taliwala niini.

Ang tawhanong pamaagi sa panalapi sa kagamhanan nagpasabot nga ang katungod sa kasayuran kon giunsa ug gamit ang salapi sa kagamhanan tahuron sa gobyerno. Kini nagpasabot nga ang kabus ug uyamot makadawat sa unsay gisulti sa kagamhanan nga madawat nila sa Budget. Kini nagpasabot nga ang mga gitinguha sa mga botante nga naghatag nato ug mandato sa pagdumala, dili ang mga oligarko ni tigpalusot sa gahom, maoy mapatalinghugan ug mahatagan ug pinakaunang pagtagad.

Labaw pa sa pagkolekta ug mga numero ug probisyon, kining gitanyag nga Budget maoy hulagway sa mga yango-ngo sa katawhan para sa tinud-anay nga kausaban ug mapuangoron nga kagamhanan. Sa ingon, akong gihangyo ang mga kalalakin-an ug kababayan-an sa ika-napulo’g pitong Kongreso sa pagbusisi ug pag-aprobar sa gitanyag nga Budget para sa 2017.

Sa katawhan ug alang sa katawhan:

RODRIGO ROA DUTERTE